

KS. JAN DYDUCH

SZKOŁY KATOLICKIE W ŚWIETLE NOWEGO KODEKSU PRAWA KANONICZNEGO

Kościół Chrystusowy otrzymawszy od swego Boskiego Założyciela misję nauczania, zawsze troszczył się o przekazywanie prawdy i stał na jej straży. Jednym ze sposobów przekazywania prawdy przez Kościół to organizowanie szkolnictwa. Przekazywanie to ma szczególny charakter, gdyż powiązane jest z kształtowaniem osobowości, z wychowywaniem tych, którym prawda jest przekazywana.

Niniejszy artykuł pragnie ukazać normy prawne dotyczące katolickich szkół podstawowych i średnich w Kodeksie Prawa Kanonicznego, promulgowanym 25 I 1983 r. Normy te są zakorzenione w nauczaniu Soboru Watykańskiego II, z którego materiał czerpała Papieska Komisja Odnowy Kodeksu Prawa Kanonicznego. Do zasad soborowych nawiązuje również prawodawstwo posoborowe. Ukazanie norm kodeksowych w opłycie nauki soborowej w powiązaniu z prawodawstwem posoborowym i pracami Komisji Odnowy KPK, czyni je jaśniejszymi oraz stanowi ich uzasadnienie. Zagadnienie szkół katolickich ściśle łączy się ze szkołami w ogóle. Dlatego omawiając normy dotyczące szkół katolickich nie można pominąć zasad dotyczących wszystkich szkół.

ZAKŁADANIE SZKÓŁ KATOLICKICH

1. Nauczanie Soboru Watykańskiego II o szkolnictwie mieści się w ramach nauczania o wychowaniu. Sobór mocno zaakcentował sprawę wychowania, podkreślając odpowiedzialność za nie rodziców, Kościoła, Państwa i innych społeczności. Wśród instytucji wychowawczych bardzo ważną rolę odgrywa szkoła¹.

Kościół Katolicki świadomy swej odpowiedzialności za wychowanie głosi, że posiada prawo wrodzone (*ius nativum*), niezależne od jakiegokolwiek innej władzy, zakładania szkół i kierowania nimi: „Dlatego ten Sobór Święty na nowo ogłasza prawo Kościoła do wolnego zakładania szkół jakiegokolwiek rodzaju i stopnia i kierowania nimi, co było już poruszane w wielu dokumentach Urzędu Nauczycielskiego; przypomina

¹ Por. Deklaracja soborowa *Gravissimum educationis*, n. 3.

też, że korzystanie z takiego prawa jak najbardziej przyczynia się także do wolności sumienia i ochrony praw rodziców, a również do rozwoju samej kultury”². Zgodnie z nauczaniem Soboru Kościół poczuwa się do odpowiedzialności za tych, którzy kształcą się w szkołach niekatolickich, uważa za swój obowiązek troskę o ich wychowanie religijne i moralne. Dlatego apeluje do kompetentnych władz, aby uszanowały wolność religijną i pomogły rodzicom do wychowania dzieci we wszystkich szkołach zgodnie z własnymi zasadami moralnymi i religijnymi tych rodzin. Ze swej strony Kościół zapewnia wolność religijną uczniom niekatolickim korzystającym ze szkół katolickich³. W nauczaniu Soboru zaznaczono także, że o szkoły katolickie winni troszczyć się wszyscy wierni zarówno pasterze jak i świeccy. Troska ta ma między innymi dotyczyć zaspokojenia potrzeb materialnych i wspierania ofiarami szkół katolickich⁴.

2. Normy o szkołach katolickich, w tym także o ich zakładaniu, podają dokumenty kościelne w okresie posoborowym. Mówi o tym instrukcja na temat pasterskiej posługi biskupów, która wyliczając obowiązki biskupa w zakresie przekazywania i strzeżenia wiary, podkreśla jego odpowiedzialność za duszpasterstwo poprzez szkoły a zwłaszcza poprzez szkoły katolickie. Zobowiązuje ona biskupa, aby stosownie do lokalnych możliwości starał się o zakładanie różnego typu szkół, np. szkół zawodowych, technicznych⁵.

W 1977 r. został wydany przez Kongregację Wychowania Katolickiego dokument pt. *Szkoła katolicka*, który w całości jest poświęcony szkołom katolickim⁶. Podaje on racje istnienia i zakładania szkół katolickich. Szkoły katolickie umożliwiają Kościołowi wypełnienie jego misji wychowania w wierze. Kościół dążąc stale do pełni prawdy Bożej starał się, i czyni to nadal, o pogłębianie Objawienia i podejmowanie dialogu ze światem, czerpiąc ze źródeł kultury i posługując się jej narzędziami. W dzisiejszym społeczeństwie charakteryzującym się między innymi pluralizmem kulturowym, Kościół odczytuje nagłą potrzebę obecności myśli chrześcijańskiej dla ratowania zagrożonych wartości nie tylko chrześcijańskich, ale w pierwszym rzędzie ludzkich. Pluralizm kulturowy domaga się pluralizmu szkolnego, czyli współistnienia i współpracy różnych systemów szkolnych. Pluralizm szkolny stanowi gwarancję wolności nauczania i zapewnia wolność sumienia⁷. Omawiany dokument polemizuje także

² Tamże, n. 8, 2.

³ Por. tamże, n. 7, n. 9, n. 1.

⁴ Por. tamże, n. 9, 3.

⁵ Por. Instrukcja *Ecclesiae Imago*, n. 66, 155, 179.

⁶ *L'Ecole Catholique*, 19 III 1977, w: *Posoborowe Prawodawstwo Kościelne, Dokumenty prawnoliturgiczne*, zebrał i przetłumaczył ks. E. Sztáfrowski t. I—XII, Warszawa, 1968—1983 (= PPK), t. XI, z. 1, n. 20621—20712.

⁷ Por. tamże, n. 5—14, PPK, n. 20625—20634.

z zarzutami wysuwanymi przeciw szkołom katolickim⁸. Na uwagę zasługuje również podane przez dokument *Szkola katolicka* opisowe jej określenie. Stwierdzono najpierw, że szkoła jest miejscem integralnej formacji osoby, poprzez systematyczną asymilację kultury. Następnie zaakcentowano czym charakteryzuje się szkoła „katolicka”. Katolickość szkoły polega na tym, że Chrystus i jego Ewangelia stanowią fundament programu wychowawczego⁹. Przytoczony dokument *Szkola katolicka* słusznie ukazał racje istnienia szkół katolickich zarówno w przeszłości jak i obecnie, które wypływają z misji Kościoła oraz z potrzeb współczesnej kultury. Natomiast może za mało podkreślono prawo Kościoła do zakładania szkół katolickich i sprawowania nad nimi pieczy. Na uwagę zasługuje również określenie szkoły katolickiej, a zwłaszcza ukazanie jej cechy charakterystycznej, jaką jest głęboki związek z Ewangelią i wiarą. Nie zwrócono jednak uwagi na element formalny, tj. na odniesienie szkoły katolickiej do władzy kościelnej.

3. Sprawą szkół katolickich zajęła się Papieska Komisja Odnowy KPK, a ściślej zespół konsultorów „Nauczycielski Urząd Kościoła”, który już w początkowej fazie swej działalności omawiał zagadnienie szkół katolickich¹⁰.

W r. 1977 zostaje rozesłany do konsultacji schemat *Nauczycielskie zadanie Kościoła*¹¹. Stwierdzono, że Kościół ma prawo zakładania szkół katolickich różnego stopnia. Gdyby w jakimś regionie takie szkoły nie istniały, wówczas biskup diecezjalny winien zatroszczyć się o ich erekcję, uwzględniając normy wydane przez Konferencję Biskupią. Biskupowi diecezjalnemu przysługuje prawo czuwania nad szkołami katolickimi¹². Schemat Kodeksu z 1980 r. przytacza normy z poprzedniego schematu dotyczące zakładania szkół katolickich, uzupełniając je nową, bardzo ważną normą, określającą szkołę katolicką¹³. Wyjaśniono, że szkołę uważa się za katolicką wówczas, gdy jest kierowana przez kompetentną władzę kościelną, albo gdy została przez nią uznana za katolicką, oraz stawia wymagania, aby nauczanie i wychowanie w szkole katolickiej opierało się na nauczaniu katolickim¹⁴. W uwagach nadesłanych do schematu z 1980

⁸ Por. tamże, n. 16—21, PPK, n. 20636—20641.

⁹ Por. tamże, n. 26—34, PPK, n. 20646—20653.

¹⁰ *Communicationes*, 7(1975), s. 169—170.

¹¹ Pontificia Commissio Codici Iuris Canonici Recognoscendo, *Schema canonum libri III „De Ecclesiae munere docendi”*. Typis Polyglottis Vaticanis, 1977 (= *Schema de Ecclesiae munere docendi*).

¹² Tamże, kan. 52—53, 55.

¹³ Pontificia Commissio Codici Iuris Canonici Recognoscendo, *Schema Codicis Iuris Canonici*, Libreria Editrice Vaticana, 1980 (= *Schema CIC*), kan. 755, § 1, 757, 760, § 1.

¹⁴ „§ 1. Schola catholica intelligitur ea quam auctoritas ecclesiastica aut persona iuridica ecclesiastica publica moderatur aut auctoritas ecclesiastica documento scripto uti talem agnoscit”.

r. przez członków Papieskiej Komisji Odnowy KPK podkreślono, że tytuł rozdziału *De scholis* nie jest jasny, gdyż w kodeksie z 1917 r. pod pojęciem „szkoła” rozumiano zarówno szkoły podstawowe, średnie i wyższe. Trudność tę rozwiązano wyjaśniając, że w rozdziale *De scholis* są podane zasadniczo normy dotyczące szkół podstawowych i średnich, zaś niektóre tylko analogicznie można stosować do szkół wyższych¹⁵. Poprawiony schemat Kodeksu z 1982 r. przytacza normy o zakładaniu szkół katolickich z poprzedniego schematu nie zmienione treściowo, wprowadzając jedynie poprawki niektórych sformułowań¹⁶. Omawiając prace Papieskiej Komisji Odnowy KPK warto zaznaczyć, że normami dotyczącymi szkół zajmował się także zespół specjalny „Legis Ecclesiae Fundamentalis”¹⁷. Nie wniósł on jednak nowych treści do omawianego zagadnienia.

Normy dotyczące zakładania szkół katolickich proponowane w schemacie Kodeksu z 1982 r. weszły bez zmian do nowego KPK i przedstawiają się następująco:

„Kościołowi przysługuje prawo zakładania szkół jakiegokolwiek specjalności, rodzaju i stopnia, a także kierowania nimi” (kan. 800 § 1).

„Wierni powinni popierać szkoły katolickie, świadcząc w miarę możliwości pomoc, gdy idzie o zakładanie i utrzymanie” (kan. 800 § 2).

„Jeśli nie ma szkół, w których wychowanie jest przepojone chrześcijańskim duchem, jest rzeczą biskupa diecezjalnego zatroszczyć się o to, aby takie szkoły powstały” (kan. 802 § 1).

„Jeśli jest to wskazane, biskup diecezjalny winien zatroszczyć się także o zakładanie szkół zawodowych i technicznych oraz innych, wymaganych specjalnymi potrzebami” (kan. 802 § 2).

„Szkolę wtedy można uważać za katolicką, gdy jest kierowana przez kompetentną władzę kościelną albo kościelną osobę publiczną, albo za katolicką została uznana przez władzę kościelną dokumentem na piśmie” (kan. 803 § 1).

„W szkole katolickiej nauczanie i wychowanie powinny się opierać na zasadach chrześcijańskiej doktryny. Wykładowcy mają się odznaczać zdrową nauką i prawością życia” (kan. 803 § 2).

„Żadna szkoła, chociażby w rzeczywistości była katolicka, nie może nosić

§ 2. Institutio et educatio in schola catholica principiis doctrinae catholicae nitatur oportet; magistri recta doctrina et vitae probitate praestent.

§ 3. Nulla schola, etsi reapse catholica, nomen scholae catholicae gerat, nisi de consensu competentis auctoritatis ecclesiasticae”. (Tamże, kan. 758).

¹⁵ Por. *Communicationes*, 15 (1983), s. 100–101.

¹⁶ Pontificia Commissio Codici Iuris Canonici Recognoscendo, *Codex Iuris Canonici, Schema novissimum*, Typis Polyglottis Vaticanis 1982 (= *Schema novissimum*), kan. 800, 802, 803, 806, § 1.

¹⁷ Pontificia Commissio Codici Iuris Canonici Recognoscendo, *Schema Legis Ecclesiae Fundamentalis* (= *Schema LEF*), ultima redactio 1983, ad usum privatum studentium, kan. 65.

nazwy szkoła katolicka bez zgody kompetentnej władzy kościelnej” (kan. 803 § 3).

Przytoczone normy kodeksowe podkreślają prawo Kościoła do zakładania różnego rodzaju szkół katolickich i kierowania nimi. Ukazują one także rolę biskupa diecezjalnego, który jest zobowiązany troszczyć się o zakładanie szkół katolickich przyznając mu nawet udzielanie zezwoleń na zakładanie szkół prowadzonych przez zakony¹⁸. Słusznie nowy Kodeks zobowiązuje wszystkich wiernych do popierania szkół katolickich i udzielania pomocy przy ich zakładaniu oraz utrzymywaniu. Wydaje się jednak pewnym niedopatrzeniem pominięcie roli proboszczów przy zakładaniu szkół katolickich, bowiem niejednokrotnie ich zorganizowanie należeć będzie do proboszcza. Praktyka wykazuje, że wiele szkół katolickich jest bezpośrednio związanych z parafią. Niewątpliwym osiągnięciem Kodeksu jest wypracowanie określenia szkoły katolickiej. Określenie to słusznie akcentuje element materialny szkoły katolickiej, który stanowi nauczanie i wychowanie, jak i element formalny, którym jest uznanie przez władzę kościelną w takiej czy innej formie. Można by w kan. 803 określającym szkołę katolicką pominąć § 3: „Żadna szkoła, chociażby w rzeczywistości była katolicka, nie może nosić nazwy szkoła katolicka bez zgody kompetentnej władzy kościelnej”. Paragraf ten powtarza zawarte w § 1 tegoż kanonu stwierdzenie o potrzebie uznania szkoły katolickiej przez władzę kościelną, dalej pomniejsza znaczenie elementu materialnego, który przecież jest bardzo istotny. Wydaje się, że jeśli władza kościelna stwierdzi, iż konkretna szkoła jest rzeczywiście katolicka, to nie ma podstaw, aby ją za taką nie uznać. Nie ulega wątpliwości, że przy opracowaniu norm kodeksowych korzystano z przytoczonego wyżej dokumentu *Szkoła katolicka*, jednak określenia kodeksowe są jaśniejsze i bardziej precyzyjne. Określenie szkoły katolickiej, w sposób ogólny, wyznacza właściwe jej zadanie, które szczegółowo omówimy w następnym rozdziale.

ZADANIA SZKOŁY KATOLICKIEJ

1. Sobór Watykański II naucza, że zadaniem każdej szkoły jest udział w wychowywaniu człowieka, kształcenie jego umysłu i charakteru: „Między wszystkimi środkami wychowania szczególne znaczenie ma szkoła, która mocą swego posłannictwa kształtuje z wytrwałą troskliwością wła-

¹⁸ „Instytuty zakonne, których właściwym zadaniem jest wychowywanie, pozostając wierne swojej misji, niech starają się podejmować katolickie wychowanie również poprzez własne szkoły, zakładane za zgodą biskupa diecezjalnego” (*Codex Iuris Canonici*, Auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus, *Kodeks Prawa Kanonicznego*, przekład polski zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu, Poznań 1984 (= OKPK), kan. 801.

dze umysłowe, rozwija zdolność wydawania prawidłowych sądów, wprowadza w dziedzictwo kultury wytworzonej przez przeszłe pokolenia, kształci zmysł wartości, przygotowuje do życia zawodowego, sprzyja dyspozycjom do wzajemnego zrozumienia się, stwarzając przyjazne współzycie wśród wychowanków różniących się charakterem i pochodzeniem; ponadto stanowi jakby pewne centrum, w którego wysiłkach i osiągnięciach powinny uczestniczyć równocześnie rodziny, nauczyciele, różnego rodzaju organizacje rozwijające życie kulturalne, obywatelskie, religijne, państwowe i cała społeczność ludzka”¹⁹. Zgodnie z nauczaniem Soboru ci, którzy podejmują w szkołach zadania wychowawcze, realizują doniosłe powołanie, które wymaga szczególnych przymiotów umysłu i serca: „Piękne więc i wielkiej doniosłości jest powołanie tych wszystkich, którzy pomagając rodzicom w wypełnianiu ich obowiązków i zastępując społeczność ludzką, podejmują w szkołach zadania wychowawcze; powołanie to wymaga szczególnych przymiotów umysłu i serca, jak najstaranniejszego przygotowania i ciągłej gotowości do odnowy i dostosowania się”²⁰. Deklaracja soborowa *Gravissimum educationis* ukazawszy zadania szkoły w ogóle, podaje następnie zadania szkoły katolickiej. Poprzez szkołę katolicką zaznacza swoją szczególną obecność i troskę o rozwój oświaty, kultury i wychowanie młodego pokolenia. Szkoła katolicka realizuje cel doczesny — przygotowuje swoich wychowanków do pomnażania dóbr społeczności ziemskiej — i cel nadprzyrodzony — rozwija osobowość wedle nowego stworzenia, którym stała się przez chrzest: „Właściwością zaś jej (szkoły katolickiej) jest to, że stwarza w społeczności szkolnej atmosferę przesiąkniętą ewangelicznym duchem wolności i miłości, dopomaga młodzieży, aby w rozwijaniu własnej osobowości wzrastała wedle nowego stworzenia, którym stała się przez chrzest, a całą ludzką kulturę porządkuje ostatecznie zgodnie z orędziem zbawienia, tak aby poznanie, które wychowankowie stopniowo zdobywają odnośnie do świata, życia i człowieka było oświetlone wiarą”²¹. Dzięki temu, że szkoła katolicka wychowuje i kształci, że jest narzędziem dialogu między Kościołem o społecznością ludzką, jej przydatność dla Kościoła i współczesnego świata jest nadal aktualna. Spełnianie zadań wyznaczonych szkole katolickiej w dużej mierze zależy od pracujących w niej nauczycieli. Winni oni posiadać odpowiednią wiedzę religijną i świecką, potwierdzoną odpowiednimi tytułami naukowymi oraz opanowaną sztukę wychowywania²².

Nietrudno zauważyć, że nauczanie Soboru podaje zadania szkoły katolickiej na tle zadań stojących przed szkołą w ogóle. Ukazane tam zadania

¹⁹ Deklaracja soborowa *Gravissimum educationis*, n. 5, 1.

²⁰ Tamże, n. 5, 2.

²¹ Tamże, n. 8, 1.

²² Tamże, n. 8, 3.

szkoły katolickiej zwracają uwagę na to jak bardzo przydatna jest ona nie tylko dla Kościoła, ale również dla społeczności świeckiej, a szczególnie dla państwa. Obecność szkoły katolickiej wpływa dodatnio na poziom oświaty i kultury danej społeczności. Z całym uznaniem należy przyjąć zasadę mówiącą, iż praca wychowawcza w szkole jest wzniosłym powołaniem. Jest to bowiem dowartościowanie pracowników szkolnictwa a zwłaszcza nauczycieli.

2. Zadania szkoły katolickiej podane przez Sobór były przypomina-
ne i wyjaśniane w posoborowych dokumentach kościelnych. Instrukcja na temat pasterskiej posługi biskupów zobowiązuje ich do troski, aby we wszystkich szkołach, położonych na terenie diecezji powierzonych ich pieczy, młodzież otrzymywała solidną formację religijno-moralną przez przekazywanie nauki chrześcijańskiej oraz przez skuteczną dyscyplinę duszpastersko-szkolną. Natomiast w szkołach katolickich biskup ma troszczyć się ponadto, ażeby wszystkie przedmioty były wykładane w duchu chrześcijańskim, a wychowankowie otrzymywali przygotowanie do podjęcia apostołatu, oraz aby apostołstwo szkolne było zharmonizowane z ogólnym duszpasterstwem w diecezji²³.

Zadania szkoły katolickiej omawia dokument pt. *Szkoła katolicka*, który w ten sposób określa szczególne zadania szkoły katolickiej: „Zadania mogą być streszczone w obowiązku zmierzania do zapewnienia syntezy między kulturą i wiarą z jednej strony oraz wiary i życia z drugiej. Te syntezy dokonują się, pierwsza przez przyswojenie w świetle orędzia ewangelicznego wiedzy ludzkiej zawartej w różnych naukach; druga przez nabycie cnót, które charakteryzują chrześcijanina”²⁴. Nauczanie w szkole katolickiej winno prowadzić do poznawania prawdy przy użyciu właściwych metod pedagogicznych. Jednakże nie może ono zatrzymać się tylko na przyswojeniu przez ucznia prawd cząstkowych. Winno prowadzić do poznania prawdy całkowitej, do poznania wartości absolutnej. Ostatecznie ma doprowadzić wychowanek do uznania prawdy najwyższej, którą jest Stwórca wszechświata. Taka synteza kultury i wiary zależy w dużej mierze od nauczycieli i wychowawców, którzy na wzór jedyne go nauczyciela Chrystusa są wezwani przez swoją szlachetną misję do ukazywania tajemnicy chrześcijańskiej nie tylko słowami, lecz przez każdy swój czyn i przez całą postawę²⁵. Nauczanie oparte na przyswajaniu wartości absolutnych zmierza nie tylko ku syntezie wiary i kultury, lecz także do urzeczywistnienia w wychowankach syntezy wiary i życia. Toteż szkoła katolicka ma szczególny obowiązek integralnego kształtowania osobowości chrześcijańskiej przez ukazywanie planu Bożego wobec

²³ Instrukcja *Ecclesiae Imago*, n. 66.

²⁴ *L'Ecole Catholique*, n. 37, PPK, t. XI, z. 1, n. 20675.

²⁵ Tamże, n. 37—43, PPK, n. 20657—20663.

człowieka i wdrażanie do jego ustawicznej realizacji, dalej ukazanie potrzeby stałego procesu nawracania i dialogu z Bogiem — Stwórcą. Integralne kształtowanie osobowości wymaga uwrażliwienia wychowanków na służbę wobec bliźnich. Młody człowiek winien uczyć się w życiu codziennym tego, iż jego działalność w świecie ma stać się wyrazem miłości Boga względem wszystkich ludzi. Praca nad kształtowaniem osobowości chrześcijańskiej nie jest możliwa bez wszczepiania w wychowanków cnót, czyli trwałych i głębokich nastawień, które powinny coraz bardziej rozwijać się i kształtować życie młodego człowieka²⁶. Szkoła katolicka, w wypełnianiu swej szczególnej misji, winna zwrócić uwagę na znaczenie, które przypada nauczaniu doktryny ewangelicznej. Nie może ograniczyć się ono tylko do lekcji religii przewidzianych w programach szkolnych, ale winno pomagać uczniowi do zjednoczenia się całą istotą z osobą Jezusa Chrystusa²⁷. Szkoła katolicka realizując swój program, ma za zadanie tworzyć autentyczną i prawdziwą wspólnotę, w której uczestniczą nauczyciele, rodzice, uczniowie oraz personel nienauczający. Wspólnota szkolna przekazując kulturę, pomaga każdemu ze swych członków w podejmowaniu ewangelicznego stylu życia²⁸.

Do zadań szkoły a w szczególności szkoły katolickiej nawiązuje papież Jan Paweł II, nauczając o katechizacji. Zagadnienie to papież ujmuje następująco: „Szczególną cechą i najgłębszą racją szkoły katolickiej — dla której też rodzice katolicycy powinni stawiać ją ponad inne — jest właśnie to, że wychowanie religijne wprowadzone jest w całe przygotowanie wychowanków. Szkoły katolickie muszą szanować wolność sumienia — tzn. wyrzec się wywierania na nie od zewnątrz nacisku fizycznego czy moralnego, zwłaszcza w odniesieniu do praktyk religijnych dzieci i młodzieży — mają jednak poważny obowiązek dawania formacji religijnej, dostosowanej do niejednokrotnie tak bardzo różnych warunków uczniów i wpojenia im tego, że głos Boga, wzywający do służenia Mu w duchu i prawdzie, zgodnie z jego przykazaniami i nakazami Kościoła, nie zmusza wprawdzie człowieka, niemniej jednak zobowiązuje jego sumienie”²⁹. O znaczeniu szkoły katolickiej i wychowaniu mówi również Jan Paweł II w adhortacji apostołskiej o zadaniach rodziny chrześcijańskiej w świecie współczesnym³⁰.

Zagadnienie zadań szkoły w ogóle a w szczególności szkoły katolickiej omawia także dokument Kongregacji Wychowania Katolickiego noszący tytuł: *Katolik świecki świadkiem wiary w szkole* z dn. 15 X 1982 r.³¹

²⁶ Tamże, n. 44—47, PPK, n. 20664—20667.

²⁷ Tamże, n. 49—52, PPK, n. 20669—20672.

²⁸ Tamże, n. 60, PPK, n. 20680.

²⁹ Adhortacja apostołska *Catechesi tradendae*, 16 X 1979, n. 69, *Notificationes*, 119 (1981), s. 45.

³⁰ *Familiaris consortio*, 22 XI 1981, n. 40: AAS 74 (1982), s. 131—132.

³¹ *Il laico cattolico testimone della fede nella scuola*, Roma 1982, ss. 39.

Dokument ten stwierdza, że szkoła winna starannie kultywować intelektualne, twórcze i estetyczne zdolności człowieka, jego wolę i uczuciowość, zapoznawać go ze spuścizną kultury odziedziczoną po poprzednich pokoleniach i przygotowywać do życia zawodowego. Szkoła spełnia niezastąpioną funkcję społeczną, gdyż stanowi najważniejszą instytucjonalną formę zaspokojenia prawa każdego do nauki, a więc do samorealizacji i dlatego jest jednym z decydujących czynników kształtujących życie społeczeństwa³². Tym bardziej, że szkoła, sama stanowiąca wspólnotę wychowawczą, przygotowuje wychowanków do uczestnictwa w życiu szerszych wspólnot, takich jak Kościół czy Państwo³³. Przed wspólnotą wychowawczą w szkole katolickiej stoją dodatkowe ważne zadania. Winna ona być prawdziwą wspólnotą wiary. Szkoła katolicka jako wspólnota wychowująca, której ostatecznym celem jest wychowywanie w wierze, będzie tym zdolniejsza do wypełnienia tego zadania, im w większym stopniu będzie odzwierciedlała bogactwo wspólnoty kościelnej³⁴.

Podsumowując nauczanie Kościoła o zadaniach szkoły zawarte w dokumentach okresu posoborowego, należy zwrócić uwagę, że w stosunkowo krótkich odstępach czasu, bo od roku 1977—1982, zostały wydane dwa obszernie dokumenty poświęcone wyłącznie szkołom (*Szkoła katolicka* 1977 i *Katolik świecki świadkiem wiary w szkole* 1982). Fakt ten należy przypisać ogromnej roli, jaką szkoły obecnie odgrywają w każdej społeczności. W sytuacji, kiedy rodzice niejednokrotnie z różnych powodów mało uwagi poświęcają wychowaniu dzieci, szkoła w wielu wypadkach stanowi jedyny autorytet wychowawczy. Równocześnie Kościół poprzez swoje szkolnictwo pragnie lepiej i skuteczniej realizować powierzoną mu misję nauczania oraz dopomóc światu w szerzeniu ideałów i wartości ogólnoludzkich. Z wielu powodów ideały te i wartości zwłaszcza wśród młodzieży zostały zagrożone i dlatego Kościół chce je ratować między innymi przez swoje szkolnictwo. Zachodzi więc potrzeba uświadomienia tego zarówno katolikom, jak i innym ludziom dobrej woli niezależnie od przekonań religijnych.

3. Zespół konsultorów „Nauczycielski Urząd Kościoła” już w pierwszym etapie swojej działalności dostrzegając potrzebę sformułowania zadań szkoły katolickiej³⁵. Dokonał tego w pewnej mierze schemat kanonów księgi III *Zadanie nauczycielskie Kościoła* z 1977 r. Schemat ten podkreśla, że w szkole katolickiej wychowanie jest przepojone duchem chrześcijańskim. Wychowanie przekazywane w niej winno być przynajmniej na tym samym poziomie, co w innych tego rodzaju szkołach

³² Tamże, n. 12—13, s. 7—8.

³³ Tamże, n. 22—23, s. 12—13.

³⁴ N. 41—43, s. 23—24.

³⁵ *Communicationes*, 7 (1975), s. 169—170

danego kraju. Szczególnym zadaniem szkoły katolickiej jest nauczanie religii³⁶. Przedmiotem zainteresowania wspomnianego schematu są także szkoły niekatolickie, ale tylko ze względu na zapewnienie w nich nauczania religii³⁷. Schemat nowego Kodeksu z 1980 r. przytacza normy z poprzedniego schematu w sposób precyzyjniejszy i zwięźlejszy, oraz bardziej akcentuje sprawę wychowania, która jest zadaniem każdej szkoły³⁸. Schemat ten podaje również jaśniejsze rozróżnienie między szkołami katolickimi i innymi, staje jednak na stanowisku, że każda szkoła, zgodnie z ustawami cywilnymi, ma zapewnić wychowanie religijno-moralne swoim wychowankom zgodnie z życzeniem rodziców³⁹. Przytoczona norma została zakwestionowana przez jednego z członków Papieskiej Komisji Odnowy KPK, który zaproponował, aby ją znieść, ewentualnie zmienić. Propozycja ta nie została uwzględniona⁴⁰. Toteż poprawiony schemat Kodeksu z 1982 r. powtarza normy z poprzedniego schematu bez żadnych zmian⁴¹.

Ustalone w ten sposób normy stały się obowiązujące w nowym Kodeksie i przedstawiają się następująco:

„Wśród środków wychowania wierni powinni bardzo cenić szkoły, które są dla rodziców główną pomocą w wypełnianiu obowiązków wychowania” (kan. 796 § 1).

„Wierni mają zabiegać o to, ażeby ustawy państwowe dotyczące kształcenia młodzieży zapewniły jej także w szkole wychowanie religijne i moralne zgodnie z sumieniem rodziców” (kan. 799).

„W szkole katolickiej nauczanie i wychowanie powinny się opierać na zasadach chrześcijańskiej doktryny” (kan. 803 § 2).

„Kierownicy szkół katolickich winni zabiegać, pod nadzorem miejscowego ordynariusza, by wykształcenie przekazywane w tych szkołach było przynajmniej na tym samym poziomie co w innych tego rodzaju szkołach danego kraju”. (Kan. 806 § 9).

Wydaje się, że Kodeks słusznie podkreślił zadania wychowawcze szkoły w ogóle, nie pomijając sprawy wykształcenia, a zwłaszcza sprawy wychowania religijno-moralnego, które zgodnie z sumieniem rodziców winna prowadzić każda szkoła. Słusznie także skrótowo podano zadania szkoły katolickiej, gdyż ta sprawa została szeroko omówiona w przytoczonych wyżej dokumentach kościelnych. Byłoby jednak wskazane umieścić normę o nauczaniu religii zarówno w szkołach katolickich jak

³⁶ *Schema de Ecclesiae munere docendi*, kan. 53, 54 § 1, 56 § 1.

³⁷ Tamże, kan. 50 § 1, 54 § 2.

³⁸ *Schema CIC*, kan. 751 § 1, 758 § 2, 760 § 2.

³⁹ Tamże, kan. 754.

⁴⁰ *Communicationes*, 15 (1983), s. 101.

⁴¹ *Schema novissimum*, kan. 796 § 1, 799, 803, 806 § 2.

i innych, gdyż w wychowaniu religijno-moralnym ma ono bardzo duże znaczenie.

ORGANIZACJA SZKÓŁ KATOLICKICH

1. Omawiając zadania szkół zwróciliśmy uwagę na to, że są one szczególnymi wspólnotami wychowawczymi. W działalności szkoły jako wspólnoty istnieje jej specyficzna organizacja, posiadająca swoistą strukturę, w której działalności uczestniczą wychowankowie, nauczyciele, wychowawcy, rodzice, inni pracownicy szkolnictwa, władza państwowa, a w wypadku szkół katolickich ważną rolę odgrywa hierarchia, jak również zakony.

Sobór Watykański II w swoim nauczaniu bardzo wyraźnie podkreślił obowiązek i nienaruszalne prawo rodziców do wychowania swoich dzieci, stwierdzając, że mają prawo do wyboru szkół: „Rodzice, którzy mają pierwszy i nienaruszalny obowiązek oraz prawo wychowywania dzieci winni cieszyć się prawdziwą wolnością w wyborze szkół”⁴². Tę ogólną zasadę, która odnosi się do wszystkich rodziców, precyzuje deklaracja soborowa następującym postanowieniem: „Święty Sobór przypomina rodzicom katolickim obowiązek posyłania swojej dźwiatwy, kiedy i gdzie to tylko możliwe, do szkół katolickich, wspomaganie ich w miarę sił i współpracy z nimi dla dobra swoich dzieci”⁴³. W działalności szkoły istotna jest współpraca rodziców i nauczycieli. W życiu szkoły katolickiej rola nauczycieli, ich postawa, wiedza świecka i religijna, opanowanie metod wychowawczych, świadectwo życia mają decydujący wpływ na kształtowanie wychowanków⁴⁴. Praca nauczycieli w szkołach katolickich jest posługą apostołską: „Święty Sobór ogłasza, że posługa tych nauczycieli jest prawdziwym apostołstwem, także i w naszych czasach jak najbardziej odpowiednim, i koniecznym, a równocześnie prawdziwą służbą na rzecz społeczeństwa”⁴⁵. Szkoły katolickie mogą przybrać różne formy w zależności od miejscowych warunków, zawsze jednak mają być zależne od Kościoła. Przy organizowaniu szkół katolickich należy się liczyć z koniecznymi potrzebami obecnej doby. Dlatego trzeba popierać i wysoko cenić także te szkoły, których w szczególnie sposób domagają się obecne warunki, np. szkoły zawodowe, techniczne, instytuty przeznaczone dla kształcenia dorosłych, szkoły dla niepełnosprawnych⁴⁶. Zgodnie z nauczaniem Soboru, w organizowaniu szkolnictwa ważną rolę odgrywa władza

⁴² Deklaracja soborowa *Gravissimum educationis*, n. 6, 1.

⁴³ Tamże, n. 8, 3.

⁴⁴ Por. tamże, n. 8, 3.

⁴⁵ Tamże, n. 8, 3.

⁴⁶ Tamże, n. 9.

państwowa. Winna ona postarać się, aby rodzice zgodnie ze swym sumieniem w sposób naprawdę wolny mogli wybrać szkołę dla swych dzieci. Dlatego państwo powinno zorganizować pomoc materialną dla takich szkół, jakich pragną rodzice⁴⁷. Państwo jest odpowiedzialne za należyłą organizację szkolnictwa zabezpieczającą prawo młodych obywateli do odpowiedniego wychowania szkolnego: „Samo więc państwo winno zabezpieczyć prawo młodzieży do odpowiedniego wychowania szkolnego, czuwać nad zdatnością nauczycieli i wysokim poziomem nauki, troszczyć się o zdrowie wychowanków i w ogóle doskonalić całą organizację szkolnictwa, pamiętając o zasadzie pomocniczości i dlatego wykluczając wszelki monopol szkolny, który sprzeciwia się wrodzonym prawom osoby ludzkiej, a także postępowi i upowszechnianiu samej kultury, pokojowemu współżyciu obywateli i pluralizmowi istniejącemu dziś w bardzo licznych społeczeństwach”⁴⁸. Sobór zwraca się także do wszystkich wiernych, aby współdziałali w prawidłowym funkcjonowaniu organizacji szkolnych⁴⁹.

Nietrudno zauważyć, że nauczanie Soboru ma na uwadze ukazanie właściwej działalności poszczególnych elementów struktury szkolnej. Działalność ta winna być oparta na zasadzie współpracy i pomocniczości, a jej jedynym celem — prawdziwe dobro człowieka i społeczeństwa. Sobór podaje obowiązki i prawa rodziców, nauczycieli, wychowanków, władzy kościelnej i państwowej. Szczególnie precyzyjnie ukazana jest rola Państwa w organizowaniu szkolnictwa. Wydaje się, że więcej należałoby powiedzieć o nauczycielach, zwłaszcza o tych, którzy są katolikami a nie pracują w szkołach katolickich. Omówiona deklaracja soborowa *Gravissimum educationis* nie wspomina o roli zakonów w dziedzinie szkolnictwa. O tej sprawie mówi dekret o pasterskich zadaniach biskupów: „Również i zakonne szkoły katolickie podlegają ordynariuszom miejscowym, gdy chodzi o ich ogólną organizację i nadzór, bez naruszania prawa zakonników do ich kierownictwa”⁵⁰.

2. Dalsze postanowienia dotyczące organizacji szkolnictwa, a zwłaszcza szkolnictwa katolickiego znajdujemy w kościelnych dokumentach posoborowych. Normy wykonawcze do dekretu *Christus Dominus* zarządzają, że nadzór nad szkołami katolickimi również prowadzonymi przez zakonników należy do ordynariusza miejsca, który winien czuwać nad rozmieszczeniem wszystkich szkół katolickich w diecezji, nad ich współpracą między sobą oraz nad tym, aby przynajmniej w tym samym stopniu jak inne szkoły, były przygotowane do podjęcia zadań kulturowych

⁴⁷ Tamże, n. 6, 1, n. 7, 2.

⁴⁸ Tamże, n. 6, 2.

⁴⁹ Tamże, n. 6, 3.

⁵⁰ Dekret soborowy *Christus Dominus*, n. 35, 4.

i społecznych⁵¹. Ordynariusz miejsca posiada prawo nadzoru nad wszystkimi szkołami katolickimi oraz może wydawać dla nich wiążące instrukcje⁵². Swoje zadania wobec szkół katolickich ordynariusze wykonują w porozumieniu z Kongregacją Wychowania Katolickiego, która zarządza szkołami katolickimi w wymiarze ogólnokościelnym przez swój „trzeci urząd”. Urząd ten troszczy się o zakładanie szkół parafialnych i diecezjalnych oraz roztacza opiekę nad wszystkimi szkołami katolickimi jakiegokolwiek rodzaju i stopnia, niższymi od uniwersytetów i fakultetów⁵³. Jak wyżej ogólnie zaznaczono biskup nadzoruje szkoły katolickie na terenie powierzonej mu diecezji. Stara się, aby one w diecezji były ośrodkami promieniującymi wiedzą i kulturą, by jako ośrodki wychowawcze dynamizowały diecezjalną katolicką wspólnotę wychowawczą. Zadaniem biskupa diecezjalnego jest troska nie tylko o szkoły katolickie, ale także o szkoły świeckie, aby zapewnić ich wychowankom formację religijną oraz zabezpieczyć im kształcenie katolickie i rozwój duchowy⁵⁴.

Mimo wielorakiej troski hierarchii kościelnej o szkołę katolicką, szczególnie odpowiedzialność spoczywa na rodzicach, którzy wybrawszy ją dla swych dzieci nie są zwolnieni z obowiązku wychowywania ich po chrześcijańsku. Zobowiązani są oni współpracować czynnie z tym wychowywaniem⁵⁵. Ta współpraca wymaga z jednej strony podtrzymywania i popierania wysiłku wychowawczego podejmowanego przez szkołę katolicką, a z drugiej czuwania nad tym, by ta szkoła była wierna zasadom wychowania chrześcijańskiego⁵⁶. Rozwój szkół katolickich w dużej mierze uzależniony jest od tych instytutów zakonnych, których specyficznym charakterem jest oddawanie się nauczaniu i wychowaniu młodzieży. Winny one z nowym zapałem i gorliwością, wierni swym założycielom prowadzić akcję wychowawczą i apostołską w szkołach katolickich⁵⁷.

W działalności szkół katolickich niezwykle ważny czynnik stanowią osoby nauczające. Trzeba im zapewnić i popierać ich stałe kształcenie przez odpowiednie duszpasterstwo. Powinno ono zmierzać zarówno do ożywienia ogólnego, które sprzyja świadectwu chrześcijańskiemu nauczających, jak i obejmować kwestie szczególne, które dotyczą ich specyficznego apostołstwa, a mianowicie chrześcijańskiej wizji świata i kultury

⁵¹ Paweł VI, *Motu proprio Ecclesiae sanctae*, 6 VIII 1966, I, n. 39: AAS 58 (1966), s. 691—692.

⁵² Kongregacja Wychowania Katolickiego, *Declaratio de coeducatione in scholis secundi ordinis sub religiosorum moderatione*, 1 II 1971, AAS 63 (1971), s. 250—251.

⁵³ Paweł VI, Konstytucja apostołska *Regimini Ecclesiae Universae* 8 V 1969, n. 79: AAS 59 (1967), s. 914—915.

⁵⁴ Instrukcja *Ecclesiae Imago*, n. 66 c—d.

⁵⁵ *Szkoła katolicka*, n. 70, PPK, t. XI, z. 1, n. 20689.

⁵⁶ Tamże, n. 73, PPK, n. 20692.

⁵⁷ Tamże, n. 74, 89, PPK, n. 20693, 20708.

oraz pedagogii nawiązującej do zasad Ewangelii. Ogromne pole do działania mają tutaj zrzeszenia katolickich nauczycieli, które powinny brać pod uwagę nie tylko obronę praw swoich członków, ale także ich udział w odpowiedzialności dotyczącej realizacji szczególnej misji szkoły katolickiej⁵⁸. Omawiając rolę nauczyciela i wychowawcy w szkole katolickiej trzeba zauważyć, że bardzo często będą to katolicy świeccy, którzy swoją pracę zawodową winni przeżywać jako osobiste powołanie w Kościele⁵⁹. Katolik świecki, wykonujący zawód nauczyciela i wychowawcy, winien go spełniać jako powołanie w szkole każdego rodzaju. Tak więc katolik świecki ma być świadkiem Ewangelii również w szkole świeckiej, gdzie jego obecność będzie często jedyną formą obecności Kościoła. Szczególne zadanie świadectwa przypada katolickiemu nauczycielowi w szkołach istniejących w krajach zdechrystianizowanych i w krajach, w których Kościół jest prześladowany⁶⁰.

Nietrudno zauważyć, że kościelne dokumenty posoborowe podają normy dotyczące szkół katolickich bazujące na nauczaniu Soboru. Mają one na uwadze, aby w oparciu o sprawną organizację szkół katolickich, ożywić i uaktywnić ich działalność. Zgodnie z duchem Soboru dokumenty te zajmują się nie tylko szkołami katolickimi, ale także innymi. Na szczególną uwagę zasługuje dokument *Katolik świecki świadkiem wiary w szkole* poświęcony katolickim nauczycielom i wychowawcom, oraz ukazujący ich rolę we wspólnocie Kościoła i w społeczności świeckiej. Wydaje się, że trochę za mało uwagi dokumenty posoborowe poświęcają zadaniom rodziców, od których w głównej mierze zależy istnienie i funkcjonowanie szkół katolickich.

3. Zespół konsultorów „Urząd Nauczycielski Kościoła” opracowując zagadnienie szkół zajął się także sprawą ich organizacji. Zespół ten na pierwszych posiedzeniach proponował ustalenie norm dotyczących struktury szkolnictwa katolickiego, kierowniczej roli Konferencji Biskupiej dla danego regionu i ordynariusza miejsca dla określonej diecezji⁶¹. Schemat *Zadanie nauczycielskie Kościoła* w rozdziale *O szkołach* podaje konkretne propozycje strukturalne dotyczące poszczególnych elementów wspólnoty wychowawczej. Stwierdza on, że rodzice winni się cieszyć prawdziwą wolnością w wyborze szkół dla swych dzieci i zobowiązani są powierzać dzieci szkołom katolickim, a gdy takich brak, wówczas tym szkołom, w których zabezpieczony jest wykształcenie w zakresie religii katolickiej⁶². Ważne zadania wychowawcze w szkołach wykonują nau-

⁵⁸ Tamże, n. 78—80, PPK, n. 20697—20699.

⁵⁹ *Il laico cattolico testimone della fede nella scuola*, n. 37, s. 21.

⁶⁰ Tamże, n. 38—55, s. 21—28.

⁶¹ *Communicationes*, 7 (1975), s. 168—169.

⁶² *Schema de Ecclesiae munere docendi* 1977, kan. 49—50.

uczyciele: duchowni, członkowie instytutów zakonnych i świeccy. W wypełnianiu tego zadania nauczyciele mają współpracować z rodzicami, których miejsce poniekąd zajmują, powinni ich wysłuchiwać oraz doceniać zebrania i zrzeczenia rodziców⁶³. Całokształt katolickiego kształcenia i wychowania w jakichkolwiek szkołach, czuwanie nad wszystkimi szkołami katolickimi, wizytowanie ich należy do kompetentnej władzy kościelnej, sprawują ją Konferencja Biskupia oraz ordynariusze miejsca⁶⁴.

Przytoczone normy w sposób zwięźlejszy i jaśniejszy, z pominięciem niepotrzebnych powtórzeń, zostały podane w schemacie nowego Kodeksu z 1980 r.⁶⁵ Jedyną nowością jest norma mówiąca o zobowiązaniu społeczności świeckiej do świadczenia subsydiów na szkoły, do których rodzice zgodnie z przekonaniem religijnym pragną posyłać swe dzieci⁶⁶. W uwagach do schematu Kodeksu z 1980 r. zaproponowano zmianę kanonu zajmującego się nauczycielami religii (kan. 761), w ten sposób, aby nie wspominać o uprawnieniu Konferencji Biskupiej do ich mianowania i odwoływania, pozostawiając to ordynariuszom miejsca⁶⁷. Propozycja została przyjęta i dlatego wspomniany kanon znajduje się w poprawionym schemacie kodeksu z 1982 roku w wersji zmienionej⁶⁸, pozostałe kanony dotyczące omawianej sprawy pozostały bez zmian⁶⁹.

Omawiane kanony bez żadnych zmian weszły do nowego Kodeksu. Oto one:

„Rodzice mają ściśle współpracować z nauczycielami, którym powierzają nauczanie swoich dzieci. Również nauczyciele w wypełnianiu swojego obowiązku powinni ściśle współpracować z rodzicami, których też winni pilnie wysłuchiwać; należy organizować i doceniać zrzeczenia lub zebrania rodziców” (kan. 796 § 2).

„W wyborze szkoły rodzice powinni mieć prawdziwą wolność. Stąd wierni mają zabiegać o to, aby społeczność świecka uznała tę wolność rodziców i zachowując wymogi sprawiedliwości rozdzielczej wyposażyła ją w odpowiednie subsydia” (kan. 797).

„Rodzice powinni kierować swoje dzieci do szkół zapewniających katolickie wychowanie. Jeśli nie mogą tego uczynić, mają obowiązek sami załatwić się o to, by dzieci poza szkołą otrzymały należne wychowanie katolickie” (kan. 798).

„Władzy kościelnej podlega katolickie nauczanie i wychowanie religijne przekazywane w jakichkolwiek szkołach, albo przy pomocy różnych środ-

⁶³ Tamże, kan. 48 § 2.

⁶⁴ Tamże, kan. 54—57.

⁶⁵ *Schema CIC*, kan. 751, § 2, 752, 753, 759, 760, 761.

⁶⁶ Tamże, kan. 752.

⁶⁷ *Communicationes*, 15 (1983), s. 101—102.

⁶⁸ *Schema novissimum*, kan. 805.

⁶⁹ Tamże, kan. 796, § 2, 797, 798, 804, 806.

ków społecznego przekazu. Jest rzeczą Konferencji Episkopatu wydać w tej sprawie ogólne normy, a do biskupa diecezjalnego należy kierowanie tą dziedziną i czuwanie nad nią (kan. 804 § 1).

„Ordynariusz miejsca powinien zatroszczyć się o to, ażeby osoby wyznaczone do nauczania religii także w szkołach niekatolickich, odznaczały się zdrową nauką, świadectwem życia chrześcijańskiego i umiejętnością pedagogiczną” (kan. 804 § 2).

„W odniesieniu do własnej diecezji ordynariusz miejsca ma prawo mianowania lub zatwierdzania nauczycieli religii oraz usuwania lub żądania usunięcia, ilekroć wymaga tego dobro religii lub obyczajów” (kan. 805).

„Biskupowi diecezjalnemu przysługuje prawo czuwania nad szkołami katolickimi położonymi na jego terytorium oraz wizytowania ich, nawet wtedy, gdy zostały założone lub są kierowane przez członków instytutów zakonnych. Może on również wydawać przepisy dotyczące ogólnej struktury szkół katolickich. Tego rodzaju przepisy wiążą także szkoły kierowane przez zakonników, z zachowaniem wszakże ich autonomii w zakresie wewnętrznego zarządu tych szkół” (kan. 806 § 1).

Trzeba zauważyć, że przytoczone kanony nowego Kodeksu właściwie ustawiają organizację szkoły jako wspólnoty wychowawczej, zobowiązują bowiem do współpracy rodziców, nauczycieli, wychowawców, władze kościelne i władze cywilne. Określają one obowiązki i prawa rodziców, mówią (wprawdzie krótko) o prawach i obowiązkach wychowawców i nauczycieli, zwłaszcza nauczycieli religii, podają obowiązki władzy cywilnej i wyznaczają zadania władzy kościelnej. Wydaje się jednak, że normy kodeksowe winny także zająć się najważniejszą grupą wspólnoty wychowawczej, jaką stanowią wychowankowie. Na podstawie obecnych norm kodeksowych, można by wnioskować, że wychowanków traktuje się jako element statyczny, a przecież skuteczne wychowywanie wymaga ich zaangażowania i współpracy. Dlatego normy kodeksowe winny zawierać postanowienia wymagające od wychowanków aktywnej postawy, określające przynajmniej ogólnie ich prawa i obowiązki. W związku z tym postuluje się ogłoszenie przez Kongregację Wychowania Katolickiego karty obowiązków i praw ucznia katolickiego.

*

*

*

Podsumowując rozważania o szkołach katolickich w świetle nowego Kodeksu, trzeba zaznaczyć, że prawodawca pragnąc uwrażliwić rodziców, nauczycieli, wychowawców, władze państwowe i kościelne, a nawet wszystkich wiernych na sprawę wychowania dzieci i młodzieży, a przede

wszystkim na ten istotny środek wychowawczy, jaki stanowi szkoła. Wprawdzie omówione normy dotyczą w pierwszym rzędzie szkół katolickich, niemniej jednak niektóre podane tam zasady odnoszą się do szkół w ogóle. Można zauważyć, że Kodeks popiera tzw. szkoły prywatne, zwłaszcza wyznaniowe, organizowane zgodnie z postulatami rodziców. Tak więc Kodeks przyznaje i popiera prawo rodziców katolickich do posiadania szkół katolickich, ale chcąc być konsekwentnym, przyznaje również rodzicom innych wyznań prawo do szkół zgodnych z ich przekonaniami religijnymi. Oddziaływanie szkół ma duży wpływ na kształtowanie członków wspólnoty Kościoła i społeczności państwowej. Stąd też nic dziwnego, że szkoły są przedmiotem zainteresowania obydwu tych instytucji. Można więc przypuszczać, że sprawy związane ze szkolnictwem, jego rozwojem będą przedmiotem nowych dokumentów kościelnych zarówno o wymiarze ogólnokościelnym jak i partykularnym.

KATHOLISCHE SCHULEN IM LICHTE DES NEUEN KANONISCHEN GESETZBUCHES

Zusammenfassung

Der vorliegende Artikel befasst sich mit den Anordnungen des neuen kanonischen Gesetzbuches über katholische Volks- und Mittelschulen. Diese Anordnungen stellen fest, dass der Kirche ein angeborenes Recht zusteht, Schulen zu errichten und sie zu leiten. Dieses Recht ergibt sich aus der Lehrsendung der Kirche und ist unabhängig von jedeweder weltlichen Gewalt. Aufgabe katholischer Schulen ist das Lehren und Erziehen der Kinder und der Jugendlichen. In der Vollfüllung dieser Aufgabe bildet die katholische Schule eine besondere Erziehungsgemeinschaft. An ihrem Wirken nehmen teil — die Eltern, die Lehrer, die Erzieher, die Zöglinge, die kirchliche und die staatliche Obrigkeit. Die Eltern haben das Recht und die Pflicht, die Kinder in solche Schulen zu schicken, die ihrer religiösen Überzeugung entsprechen. Lehrer und Erzieher haben die Pflicht, mit den Eltern einmütig mitzuwirken, indem sie die Wahrheit überweisen und sie in ihrem Leben bezeugen sollen; die Zöglinge sollen sich in den Erziehungsprozess tätig einbeziehen. Eine besondere Rolle in der Erziehungsgemeinschaft erfüllt die staatliche und kirchliche Obrigkeit.

In der Besprechung der die katholischen Schulen betreffenden Anordnungen knüpft der Artikel oft an Noren an, die Schulen allgemein betreffen. Um die Anordnungen des kanonischen Gesetzbuches klarer darzutun und ihre Begründung anzugeben, wird der Werdegang der Anordnungen dargestellt, angefangen mit der Lehre des Vaticanum II werden nachkonziliäre Dokumente und Arbeiten der Päpstlichen Kommission der Erneuerung des kanonischen Gesetzbuches in Betracht gezogen.